

Araştırma Makalesi (Research Article)

COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE, TURİZM FAKÜLTELERİNDE EĞİTİM ALAN ÖĞRENCİLERİN VE EĞİTİM VEREN ÖĞRETİM ELEMANLARININ, ÇEVİRİM İÇİ ÖĞRENME VE ÖĞRETME DENEYİMLERİ (DURING THE COVID-19 PANDEMIC PROCESS, ONLINE LEARNING AND TEACHING EXPERIENCES OF STUDENTS AND TEACHERS IN TOURISM FACULTIES)**

Elif AKHAN¹ (orcid.org/ 0000-0002-3360-4797)

Savaş ARTUĐER^{2*} (orcid.org/ 0000-0003-1272-2361)

¹Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Konaklama İşletmeciliği Bölümü, Muğla, Türkiye

²Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Muğla, Türkiye

Özet

Bu araştırmanın amacı; COVID-19 pandemi sürecinde, turizm fakültelerinde eğitim alan öğrencilerin ve eğitim veren öğretim elemanlarının, çevrim içi öğrenme ve öğretme deneyimlerini belirlemektir. Bu araştırmanın evrenini, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm Fakültesinde uzaktan eğitim almış öğrenciler ve eğitim vermiş öğretim elemanları oluşturmaktadır. Araştırmada 216 öğrenciden ve 18 öğretim elemanından veri toplanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde; aritmetik ortalama, standart sapma, açıklayıcı faktör analizi ve güvenilirlik analizi, t-testi ve anova testinden faydalanılmıştır. Araştırma sonucunda, turizm fakültesi öğrencileri pandemi sürecinde çevrim içi eğitimde, teknolojik imkânları öğrenim amaçlı kullanmaktan hoşlanmakla birlikte, internete erişim konusunda sorun yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Öğrenciler ve öğretmenlerin, çevrim içi öğrenmenin, yüz yüze öğrenmekten daha iyi olduğunu düşünmedikleri belirlenmiştir. Öğrenciler, öğretmenlerin pandemi sürecinde çevrim içi platformlar aracılığıyla bir şeyler öğretmek için çaba gösterdiklerini düşünmekle birlikte, öğretmenlerin çevrim içi ortamı kullanmayı bilme, çevrim içi öğrenmeyi kolaylaştırma, çevrim içi tartışma ortamı yaratma konularında iyi olduklarını düşünmedikleri ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte öğretmenlerin de, pandemi sürecinde öğrencilerin çevrim içi derslere ve tartışmalara katılmadığı ve çevrim içi platformlar aracılığıyla bir şeyler öğrenmek için fazla çaba göstermediklerini düşündüğü tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Turizm Lisans Eğitimi, Çevrim içi Öğrenme.

Abstract

The purpose of this research; It is to determine the online learning and teaching experiences of students and teachers in tourism faculties during the COVID-19 pandemic process. The sampling of this research consists of online education students and lecturers who have given education at Muğla Sıtkı Koçman University, Faculty of Tourism. In the study, data were collected from 216 students and 18 lecturers. In the analysis of the obtained data; arithmetic mean, standard deviation, explanatory factor analysis and reliability analysis were used. As a result of the research, it was revealed that although the students of the tourism faculty like to use technological opportunities for learning purposes in online education during the pandemic process, they have problems in accessing the internet. It has been determined that students and instructors do not think that online learning is better than face-to-face learning. Although the students thought that the lecturers made an effort to teach something through online platforms during the pandemic process, it was revealed that the lecturers did not think that they were good at knowing how to use the online environment, facilitating online learning, and creating an online discussion environment. In addition, it has been determined that lecturers think that students do not participate in online classes and discussions during the pandemic process and do not make much effort to learn something through online platforms.

Keywords: Covid-19, Tourism Undergraduate Education, Online Learning.

Giriş

Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19), ilk olarak Çin'in Vuhan Eyaleti'nde Aralık ayının sonlarında solunum yolu belirtileri ile (ateş, öksürük, nefes darlığı) gelişen bir grup hastada yapılan araştırmalar

**Bu çalışma, TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında 1919B012104367 proje numarası ile desteklenmiştir.

*Sorumlu yazar: artugersavas@yahoo.com

DOI: 10.33083/joghat.2023.286

sonucunda, 13 Ocak 2020’de tanımlanan bir virüs olmuştur. Salgın başlangıçta bu bölgedeki deniz ürünleri ve hayvan pazarında bulunanlarda tespit edilmiştir. Daha sonra insandan insana bulaşarak Vuhan başta olmak üzere Hubei eyaletindeki diğer şehirlere ve Çin Halk Cumhuriyeti’nin diğer eyaletlerine ve diğer dünya ülkelerine yayılmıştır. Yeni tip koronavirüs hastalığı Türkiye’de ilk vakanın görüldüğü 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization-WHO) tarafından küresel pandemi (salgın) olarak ilan edilmiştir (Boyras, 2021).

Covid-19 salgını, tüm dünyada başta sağlık sektörü olmak üzere tekstilden otomotive sektörden turizme kadar neredeyse tüm sektörleri olumsuz yönde etkilemiştir (Boyras, 2021). Bu salgından en çok etkilenen sektörlerden birisi de eğitim sektörüdür. Pandemi, 190’dan fazla ülkede ve tüm kıtalarda yaklaşık 1,6 milyar öğrenciyi etkilemiştir. Dünyadaki üniversiteler virüsün yayılmasını önlemek için kampüslerini kapatmış ve çevrim içi platformlar aracılığıyla çevrim içi veya karma sınıflar sunmuştur. Öğrenciler aşırı çevrim içi derslerden kaynaklanan zihinsel stres yaşamışlardır. Fakülteler çevrim içi platformlar aracılığıyla öğretmek için mücadele etmiş ve yeni sınıf sunumu modu nedeniyle ekstra yük yaşamışlardır (Seo ve Jeong Kim, 2021).

Covid-19 salgını, konaklama ve turizm eğitimi sektöründe ciddi aksamalara neden olmuştur. Konaklama ve turizm programları dersleri askıya alınmak zorunda kalmış veya çevrim içi ya da karma yöntemlere dönüştürülmüştür. Öğrenciler için büyük önemi olan kariyer faaliyetleri durdurulmuştur (Zhong vd., 2021). Konaklama ve turizm öğrencileri, ulusal veya uluslararası staj fırsatlarını değerlendirememiştir. Birçok konaklama ve turizm öğrencisi, sınıf öğrenimlerini geliştirmek için gereken pratik becerileri tam olarak elde edememiştir (Agyeiwaah vd., 2022).

Covid-19 salgını ile beraber eğitim kurumlarının ani bir şekilde kapanması ile çevrim içi eğitim faaliyetleri tek çare olarak görülmüştür. Bu süreçte tüm eğitim kurumları, çevrim içi öğrenme uygulamalarını hayata geçirmek zorunda kalmışlardır (Konak, 2021). Covid-19 salgını ile birlikte eğitimde yaşanan bu değişimin paydaşları nasıl etkilediğini araştırmak ve bu sonuçları paylaşmak şüphesiz ki önemli bir konudur. Bu bağlamda ilgili ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde, yükseköğretimde turizm alanında çevrim içi eğitim ile ilgili birçok çalışmanın (Nutsugbodo vd., 2022; Ieng Lei ve Ian So, 2021; Agyeiwaah vd., 2022; Buluk ve Eşitti, 2020; Konak, 2021; Akyol, 2020; Acun Köksalanlar ve Esenkal Çözeli, 2021) yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar incelendiğinde, çalışmaların genellikle, öğrencilerin çevrim içi eğitime ilişkin genel görüşleri, yaşadıkları zorluklar, deneyimleri öğrenme kaygıları, memnuniyetleri üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Yapılan çalışmaların daha çok öğrenciler üzerine yoğunlaştığı, öğretim elemanları üzerine yapılan çalışmaların biraz daha sınırlı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı; COVID-19 pandemi sürecinde, turizm fakültelerinde eğitim alan öğrencilerin ve eğitim veren öğretim elemanlarının, çevrim içi öğrenme ve öğretme deneyimlerini belirlemektir. Bununla birlikte, çevrim içi eğitim alan öğrencilerin deneyimlerinin, demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmaktır. Bu araştırmanın diğer araştırmalardan bir farkı da, 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılının başlangıcında yapılıyor olmasıdır. Diğer bir ifadeyle araştırmanın yapıldığı dönem, üniversitedeki eğitimin tamamen yüz yüze olduğu ve Covid-19 salgınının etkisinin nispeten daha azaldığı bir dönem olmasıdır. Araştırma bir nevi, deneyim sonrası bir çalışmayı temsil etmektedir denilebilir.

Kavramsal Çerçeve

Çevrim içi Öğrenme ve Turizmde Çevrim içi Öğrenme

Çevrim içi öğrenme ve ilgili teknolojik araçlar gelişmeye devam ettikçe, çevrim içi öğrenme ile ilgili çeşitli terminolojiler kullanılmaktadır. Bunlar e-öğrenme, çevrim içi öğrenme, uzaktan öğrenme, karma/hibrit öğrenmeyi içerir (Heng ve Sol, 2020).

Çevrim içi öğrenme (online learning) (genellikle e-öğrenme (e-learning) ile birbirinin yerine kullanılır), öğrenme sürecinin aracısı olarak teknolojiyi kullanmayı içeren ve öğretimin tamamen internet üzerinden verildiği bir uzaktan eğitim biçimidir. Çevrim içi öğrenmede, bireysel eğitim kurumlarına/öğretmenlerine bağlı olarak, öğrencilerin düzenli olarak planlanmış çevrim içi derslere/sunulara ve/veya tartışmalara katılmaları gerekebilir. Ayrıca, öğrenciler genellikle sağlanan platform aracılığıyla kayıtlı dersler/sunular, okuma listeleri, etkinlikler, ödevler vb. gibi öğrenme materyallerine çevrim içi olarak erişirler. Çevrim içi öğrenme ile öğrenciler çalışmalarını çevrim içi olarak gönderir ve geri bildirim alırlar. Öğrenciler ayrıca akranlarıyla çevrim içi olarak bağlantı kurabilir ve etkileşime girebilir ve bazen dijital dersleri, materyalleri veya değerlendirmeleri üzerinde çalışırken bir öğretmenle çevrim içi bir sınıfta birlikte olabilirler (Heng ve Sol, 2020).

E-öğrenme terimi İngilizce’de, elektronik ve öğrenme olmak üzere 2 kelimeden gelmektedir. O halde, kelimenin tam anlamıyla, e-öğrenme, elektronik ortam kullanılarak gerçekleştirilen öğrenme olarak yorumlanabilir. Spesifik olarak, e-öğrenme, bilgi ve becerileri artırmak, çeşitli çözümler sağlamak için internet ve teknolojinin kullanımını ifade eder (Ginaya, Somawati ve Bagus Mataran, 2021).

E-öğrenmenin kullanım amacının, teknoloji ve interneti kullanarak kişinin bilgi ve becerilerini artırmak olduğu söylenebilir. Bu yetenek ve becerileri geliştirmek için kullanılan çözümler ve materyaller; video, web sitesi ve ses kullanımı gibi teknoloji ve internet kullanılarak sağlanır ve sunulur. E-öğrenme; internet, intranet ve extranet gibi elektronik medya aracılığıyla sağlanan bir öğrenme setidir. Öğrenmenin içinde teknoloji varsa e-öğrenme uygulandığı söylenebilir (Ginaya vd., 2021).

Uzaktan eğitim (distance learning/teaching) benzer bir özelliği ile çevrim içi öğrenme ile aynı yapıya sahiptir. Uzaktan eğitim, senkron (eş zamanlı) veya asenkron (eş zamanlı olmayan) olabilir. (Heng ve Sol, 2020). Uzaktan eğitim; “eğitici ve öğrenenin farklı yerlerde olduğu, istenilen zamanda öğrenme ve öğretme faaliyetlerinin bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla gerçekleştiği bir sistem olarak” tanımlanabilir (Fidan, 2016). Uzaktan eğitim, basitçe coğrafi olarak uzak olanlar için öğrenmeye erişim sağlama çabasıdır (Heng ve Sol, 2020).

Karma öğrenme/hibrit (blended/hybrid learning), geleneksel yüz yüze sınıf öğretimini çevrim içi öğrenme ile birleştiren (veya harmanlayan) uygulamaları ifade eder. Diğer çevrim içi öğrenme biçimleriyle karşılaştırıldığında, karma öğrenme, öğrencilere ekranları ve öğretmenleri ile bağlantı kurmak için daha verimli kanallar sağlar. Akademik araştırmalar ayrıca, harmanlanmış öğrenmenin, sosyal etkileşimlerin desteğinden dolayı öğrencilere ders içeriğini daha iyi anlamalarını sağladığını ileri sürmektedir (Heng ve Sol, 2020).

Covid-19 salgınının başlamasından bu yana, küresel ekonominin birçok sektörünün performanslarında büyük bir düşüş görülmüştür. Özellikle konaklama ve turizm endüstrisinin yanı sıra küresel eğitim sektörü, tartışmasız en ağır darbeyi almıştır. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü’nün [UNESCO] (2021) rakamlarına göre, 2021 Mart ayı itibarıyla, dünya çapında 220 milyondan fazla yükseköğretim düzeyindeki öğrenci, COVID-19’un kesintilerinden etkilenmiş ve yüksek öğrenim kurumları, yüz yüze derslerin kapatıldığını, stajların, sınavların askıya alındığını bildirmişti (Agyeiwaah vd., 2022).

Pek çok bilim insanı, bu yeni sistemin getirdiği zorluklar nedeniyle konaklama ve turizm eğitiminin esas olarak etkilendiği konusunda hemfikir olmuştur. İlk olarak, birçok konaklama ve turizm öğrencisi, sınıf öğrenimlerini geliştirmek için gereken pratik becerileri tam olarak elde edememiştir. Şarap sunumu, yiyecek ve içecek pratik uygulamaları gibi yüz yüze yapılması gereken birçok uygulama dersi, sanal bir formata indirgenmiştir. İkincisi, konaklama ve turizm öğrencileri, ulusal veya uluslararası staj fırsatlarını değerlendirememiştir. Üçüncüsü, çevrim içi formatlara acil geçiş, öğretim personelinin dersleri evden hazırlamak ve vermek zorunda olduğu için, sanal formatın ilgili pratik ve teknik zorluklarıyla uğraşmak zorunda kalmıştır. COVID-19, turizm öğretmenleri için öğretim deneyimini geliştirmek amacıyla yenilikçi teknolojik çabaların başlatılmasını teşvik ederken, bazı öğretmenler için (özellikle teknoloji konusunda bilgili olmayanlar) ise önemli bir zorluk olmuştur. (Agyeiwaah vd., 2022).

Turizm ve otelcilik yüksek öğretiminde eğitimciler genellikle, teknolojilerin yardımcı olduğuna ve geleneksel sınıfları tamamlayabileceğine inanmaktadırlar. Çevrim içi derslere genellikle dünyanın farklı yerlerinden gelen öğrenciler katıldığından, çevrim içi öğrenme, turizm ve otelcilik öğrencilerine önemli sosyal becerileri ve farklı kültürel geçmişe sahip insanlarla çalışma becerisini geliştirme fırsatları sunar. Çevrim içi öğrenme aynı zamanda özellikle dijital çağda önemli olan öğrencilerin bilgisayar becerilerini geliştirmeye yardımcı olur. Teknoloji ilerlemesinin insan yaşamı üzerindeki önemli etkisi göz önüne alındığında, teknolojinin turizm ve otelcilik eğitiminde kullanımı önümüzdeki yıllarda önemli bir konu olmaya devam edecektir (Jeng Lei ve Ian So, 2021)

Turizm ve konaklama bilim adamları genel olarak çevrim içi öğrenmenin potansiyeli ve faydaları konusunda hemfikir olsalar da, bunun turizm ve otelcilik yüksek öğretiminde uygulanması hala başlangıç aşamasındadır. Turizm ve konaklama programları sunan birçok kurum hala çevrim içi ortama uyum sağlamakta ve farklı denemeler yapmaktadır. Bazı turizm öğretmenleri, yeni teknolojileri kullanmanın zorluklarından ve yeterli desteğin sağlanıp sağlanmayacağından endişe duymaktadır. Tartışmalara ve belirsizliklere rağmen, turizm ve konaklama uzmanları genellikle çevrim içi öğrenmenin önemli bir gelecek trendi olacağı konusunda hemfikirdir. Kullanıcıların çevrim içi öğrenme algılarını ve daha iyi deneyimlerin nasıl şekillendirilebileceğini anlamak, gelecekteki araştırmalarda en önemli konulardan biri olmaya devam edecektir (Jeng Lei ve Ian So, 2021).

COVID-19'un küresel eğitim ve özellikle konaklama ve turizm eğitimi üzerindeki yıkıcı etkisine rağmen, bilim adamları ve diğer paydaşlar, turizm ve otelcilik eğitiminin doğasında ve bileşeninde yakın ve uzun vadede bir paradigma değişikliği öngörmektedirler. Turizm eğitimi veren kurumlar COVID-19'dan sonra bile, sanal formatları kullanmak zorunda kalacaktır. En iyi ihtimalle hibrit formatı (yani hem geleneksel hem de geleneksel olmayan), turizm ve konaklama eğitimini kolaylaştırmak için kalıcı bir yaklaşım olarak kullanılabilirler (Agyeiwaah vd., 2022).

Turizm ve otelcilik eğitimini teknoloji ile dönüştürmek ve geleneksel ve çevrim içi formatları birleştirmek, öğrencilerin yaratıcı öğrenmesini kolaylaştıracaktır. Ayrıca, üniversiteler ve konaklama ve turizm enstitüleri tarafından yapay zeka destekli öğrenim sağlamak, endüstri için yeni bir yarını inşa etmek için bir sıçrama tahtası sağlayabilir. Örneğin, turizm ve konaklama öğrencileri, öğretim görevlileri ve sektördeki uzmanlar ile pratik konuları tartışmak için etkileşimli oturumlara katılabilir. Bununla birlikte, turizm ve otelcilik öğrencilerinin müfredatlarının ötesine geçmelerine ve mesleklerinin pratikliği hakkında bilgi edinmelerine olanak tanıyan sanal stajlar başlatılabilir. Ancak, bu önermeler arasında, öğrencilerin çevrim içi deneyimlerini nasıl değerlendirdiklerini ve bu deneyimlere yönelik duygusal tepkilerini incelemek gerekir. Öğrencilerin deneyimlerine ilişkin değerlendirmelerini anlamak, pandemiden küresel olarak etkilenen bir endüstrinin anlamlı öğrenme deneyimlerini teşvik etmekle ilgilidir (Agyeiwaah vd., 2022).

Turizmde Çevrim içi Eğitim Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde, yükseköğretimde turizm alanında çevrim içi eğitim ile ilgili birçok çalışmanın (Nutsugbodo vd., 2022; Ieng Lei ve Ian So, 2021; Agyeiwaah vd., 2022; Buluk ve Eşitti, 2020; Konak, 2021; Akyol, 2020; Acun Köksalanlar ve Esenkale Çözeli, 2021) olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların genellikle, öğrencilerin çevrim içi eğitime ilişkin genel görüşleri, yaşadıkları zorluklar, deneyimleri öğrenme kaygıları, memnuniyetleri üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Nutsugbodo vd. (2022) Ganada 6 üniversitede lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrenciler üzerinde bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin çevrim içi öğrenmede, özellikle internet kullanımının zorlukları konusunda endişe yaşadıklarını ortaya çıkmıştır. Covid-19 salgını sürecinde ailelerin, işlerini kaybetmelerinden dolayı çevrim içi öğrenme konusunda daha gergin oldukları ortaya çıkmıştır.

Ieng Lei ve Ian So (2021), Covid-19 pandemisinde, lisans seviyesinde turizm eğitimi alan ve turizm eğitimi veren öğretim elemanlarının çevrim içi öğrenme ve öğretme memnuniyetlerini etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin çevrim içi eğitimde memnuniyetini etkileyen faktörün, teknolojiyi kullanmak olduğu ortaya çıkarken, eğitmenlerin ise eğitimin uzaktan yapılmasından daha çok memnun oldukları ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, öğrenciler eğitmenlere göre; çevrim içi derslerden daha fazla avantaj sağladıklarını, çevrim içi eğitimde iletişimin daha iyi olduğunu ve gelecekte çevrim içi eğitimi daha fazla tercih edeceklerini belirtmişlerdir.

Agyeiwaah vd. (2022), Covid-19 pandemisinde lisans ve lisansüstü düzeyde turizm eğitimi alan öğrencilerin çevrim içi öğrenme deneyimlerini belirlemek için bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin genel olarak çevrim içi öğrenme deneyimlerinden memnun oldukları ortaya çıkmıştır.

Buluk ve Eşitti (2020), turizm eğitimi alan lisans öğrencilerinin görüşlerinin tespit edilmesi ve internet tabanlı uzaktan eğitim sisteminin değerlendirilmesi amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda erkek öğrencilerin uzaktan eğitim ders memnuniyetlerinin daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla uzaktan eğitim derslerini daha fazla etkili buldukları belirlenmiştir. Bununla birlikte, Covid-19 sürecinde turizm lisans öğrencilerinin açısından uzaktan eğitim derslerinin takibini etkileyen çeşitli engellerin olduğu tespit edilmiştir. Turizm lisans öğrencileri, öğretim elemanları ile iletişim etkinliklerinin iyi olmamasını; uzaktan eğitim ders sisteminde kullanılan bilgisayar ve diğer donanımsal eksiklikler, yoğunluk nedeniyle yaşanan sık sık internet kesintileri ve çeşitli ailevi sorunların yaşanması gibi durumlara bağlamıştır.

Konak (2021) yaptığı çalışmada, turizm eğitimi alan lisans öğrencilerinin çevrim içi öğrenmeye bakış açılarını incelemiştir. Araştırma sonucunda çevrim içi eğitimde; internet erişiminde yaşanan problemler, etkileşim eksikliği, eğitmen-öğrenci arasındaki iletişim ve teknoloji gibi birçok problemin olduğu ortaya çıkmıştır. Birçok öğrenci internet erişiminde sinyal gücü problemi yaşadığını belirtmiştir. Böylece, çevrim içi öğrenmede karşılaşılan en önemli sorunlardan birisinin internete erişim gücünün olduğu tespit edilmiştir.

Akyol (2020) yaptığı çalışmada, turizm eğitimi alan ön lisans öğrencilerinin uzaktan eğitim uygulamaları hakkındaki görüşlerini araştırmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin, uzaktan eğitim uygulamalarına

yönelik düşüncelerinin genel anlamda olumlu olduğu tespit edilmiştir. Öğrenciler, uzaktan eğitim uygulamalarının başlangıcında gerekli bilgi akışının sağlandığı, yaşanabilecek zorluklara karşı gerekli uyarıların eğitmenlerce yapıldığını belirtirken, bu süreçte eğitmenlerle olan iletişimlerinin güçlü olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin eğitim-öğretim uygulamalarına yönelik düşünceleri genel olarak olumlu olmakla birlikte, uygulanan sınavlara yönelik eleştirileri de olmuştur. Uygulanan sınavların klasik yöntemle yansıtılmasının bu zorlu süreçte kendilerini daha da zorladığını ifade etmişlerdir.

Acun Köksalanlar ve Esenkal Çözeli (2021) ön lisans düzeyinde turist rehberliği bölümünde eğitim alan öğrenciler üzerinde bir araştırma yapmıştır. Araştırmadan öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik bakış açıları belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin %52'sinin uzaktan eğitimi olumsuz olarak değerlendirdikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin, birebir eğitim ve sınıf ortamının olmaması, iletişim kurulamaması, internet sorunları, bilgisayar gibi teknik araç eksikliği gibi nedenlerle uzaktan eğitimi olumsuz olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir. Turist rehberliği öğrencilerinin ders çalışmaya isteksiz oldukları, odaklanamadıkları, derslerden ve okuldan uzaklaştıkları da çalışma sonucunda ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

COVID-19 pandemi sürecinde, turizm fakültelerinde eğitim alan öğrencilerin ve eğitim veren öğretim elemanlarının, çevrim içi öğrenme ve öğretme deneyimlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma, nicel bir araştırmadır. Bu amaç doğrultusunda, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm Fakültesinde bir araştırma yapılmıştır. Nicel araştırma desenleri içerisinde tarama araştırması (survey) kapsamında değerlendirilen bu araştırmada veriler, anket tekniği kullanılarak toplanmıştır. Tarama araştırmaları, bireyin belli bir konu veya durum hakkındaki tutum, inanç, görüş, davranış, beklenti ve özelliklerini anketler yardımıyla belirlenmeye çalışıldığı araştırmalar olarak tanımlanır (Gürbüz ve Şahin, 2017:105).

Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket tekniğinden faydalanılmıştır. Araştırma için iki ayrı anket formu hazırlanmıştır. Birinci anket formu, çevrim içi eğitim almış öğrencilerin deneyimlerini belirlemeye yöneliktir. Anketin birinci bölümünde öğrencilerin demografik özelliklerine (cinsiyet, yaş, hangi bölümde okuduğu, kaçınıcı sınıfta olduğu) ilişkin sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise, öğrencilerin çevrim içi öğrenme deneyimlerine ilişkin sorular yer almaktadır. İkinci bölümde yer alan sorular, Ieng Lei ve Ian So (2021) tarafından yapılan çalışmadan alınmıştır.

İkinci anket ise çevrim içi eğitim vermiş eğitmenlerin çevrim içi öğretme deneyimlerini belirlemeye yöneliktir. Eğitmenlerin çevrim içi eğitim deneyimlerine ilişkin sorular, Ieng Lei ve Ian So (2021) tarafından yapılan çalışmadan alınmıştır.

Katılımcıların her iki ölçekte yer alan her bir ifadeye ait katılım düzeyleri; “Hiç Katılmıyorum=1”, “Az Katılıyorum=2”, “Orta Düzeyde Katılıyorum=3”, “Çok Katılıyorum=4” ve “Tamamen Katılıyorum=5” şeklinde 5’li Likert ölçeği doğrultusunda derecelendirilmiştir.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm Fakültesinde uzaktan eğitim almış öğrenciler ve eğitim vermiş öğretim elemanlarından oluşmaktadır. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm Fakültesinde, Turizm İşletmeciliği (Türkçe), Turizm İşletmeciliği (İngilizce), Seyahat İşletmeciliği, Konaklama İşletmeciliği, Yiyecek İçecek İşletmeciliği, Gastronomi ve Mutfak Sanatları ve Turizm Rehberliği bölümleri bulunmaktadır. Konaklama ve Seyahat İşletmeciliği bölümlerine üç yıl önce öğrenci alımları durdurulmuştur. Ancak, bu bölümlerin dördüncü ve uzatmalı sınıfları halen eğitim almaya devam etmektedir. Gastronomi ve Mutfak Sanatları ve Turizm Rehberliği ilk öğrencilerini 2021-2022 eğitim-öğretim yılında kabul etmiştir. Bu iki bölümde okuyan öğrenciler ilk sene hazırlık eğitimini yüz yüze almaktadırlar. Bu bölümde okuyan öğrencilerin büyük bir kısmı hazırlık eğitiminden kaldıkları ve hazırlık eğitimine yüz yüze devam ettikleri için, uzaktan eğitim alan öğrenci sayısı oldukça azdır. Bu nedenden dolayı bu bölümlerde okuyan öğrenciler evren içerisine dahil edilmemişlerdir.

Araştırmada tüm evrene ulaşmakta zorluk yaşanabileceği için örneklem alma yoluna gidilmiştir. Araştırmada olasılık dışı örnekleme yöntemlerinden kota örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kota örneklemede araştırmacı öncelikle araştırma evrenini belirli özellikleri bakımından gruplara (kategorilere) ayırır. Daha sonra bu grupların araştırma evrenindeki oranları (kota) belirlenerek örnekleme alınacak denekler, grupların evrendeki kotlarına göre alınır (Gürbüz ve Şahin, 2016:134).

Bu bağlamda, Tablo 1’de Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm Fakültesindeki bölümlerde uzaktan eğitim almış öğrencilerin kota örnekleme yöntemine göre hazırlanmış hali yer almaktadır. Bununla birlikte Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm Fakültesinde uzaktan eğitim vermiş 18 eğitmenin olduğu belirlenmiştir. Bu eğitmelerin çevrim içi öğretme deneyimlerine ilişkin görüşleri de anket yoluyla toplanmıştır. Bu çalışmada kullanılan verilerin toplanabilmesi için gerekli olan etik kurul izin belgesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Etik Kurulu 31.05.2022 tarihi ve 84 karar/sayı numarası ile alınmıştır.

Tablo 1. Araştırma Evreni İçerisinde Yer Alacak Bölümlerin Kota Örnekleme Yöntemine Göre Gruplandırılması

BÖLÜMLER	Öğrenci Sayısı	Evren içindeki yüzdelik kısmı	Örnekleme dahil edilecek öğrenci sayısı	Ulaşılan örneklem sayısı
Turizm İşletmeciliği (İngilizce)	49	%7	17	28
Turizm İşletmeciliği (Türkçe)	92	%14	35	51
Yiyecek ve İçecek İşletmeciliği	205	%31	77	82
Konaklama İşletmeciliği	152	%23	57	29
Seyahat İşletmeciliği	160	%25	62	31
Toplam	658	100	248	221

01.10.2022 tarihinde Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm Fakültesi öğrenci işlerinden alınan güncel veriler doğrultusunda tablo 1’de yer alan bölümlerde uzaktan eğitim almış toplam öğrenci sayısının 658 olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde her bölümde uzaktan eğitim almış öğrenci sayıları da tespit edilmiştir. Dolayısıyla araştırmanın evreni 658 öğrenciden oluşmaktadır. Ural ve Kılıç (2006:49)’a göre 700 olan bir evrende, örneklem sayısı en az 248 olmalıdır. Tablo 1’de her bölüm kotalara ayrılmış ve her bölümün temsil gücünün olabilmesi için evren içindeki yüzdeleri ve örnekleme dahil edilecek öğrenci sayıları belirlenmiştir. Yüzde alımında, yukarı veya aşağı yuvarlama uygulanmıştır. Aynı durum, örnekleme dahil edilecek kişi sayısının belirlenmesinde de geçerlidir. Tablo 1’deki veriler incelendiğinde, konaklama ve seyahat işletmeciliği bölümlerinde ulaşılması gereken öğrenci sayılarına ulaşamadığı görülmektedir. Araştırmada anketler, ders dönemi içerisinde, ilgili derslerin öğretim elamanlarından izin alınarak, öğrencilerin ders saatlerinde sınıflarda doldurulmuştur. Ancak, özellikle konaklama ve seyahat işletmeciliği bölümlerinde okuyan öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%80) okulunu uzatmış öğrencilerden oluştuğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu öğrencilerin çoğunluğunun derslere devam etmediği belirlenmiştir. Bu nedenle 2022-2023 eğitim-öğretim yılı güz dönemi ara sınav tarihlerinde, öğrencilerin sınavlara geleceği düşünülerek eksik kalan anketlerin bu dönemde doldurulması düşünülmüştür. Ancak ara sınav döneminde de özellikle konaklama ve seyahat işletmeciliği bölümlerinde okuyan öğrencilerin büyük çoğunluğunun sınavlara girmediği tespit edilmiştir. Bu nedenle, konaklama ve seyahat işletmeciliği bölümlerinde, ulaşılması gereken örneklem sayılarına ulaşamamıştır. Sonuç olarak, tüm bölümlerden 221 anket elde edilmiştir. Elde edilen 221 anketin 7 tanesi eksik ve hatalı doldurulduğu gerekçesiyle değerlendirmeye alınmamış olup, toplamda 216 anket analize tabi tutulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada ilk olarak uzaktan eğitim almış öğrencilerin demografik özelliklerine (cinsiyet, yaş, bölüm ve sınıf) ilişkin frekans ve yüzde dağılımları verilmiştir. Öğrencilerin çevrim içi öğrenme ve eğitmenlerin çevrim içi öğretme deneyimlerini betimlemek amacıyla aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Bununla birlikte, öğrencilerin çevrim içi öğrenim deneyimlerinin demografik özelliklerine göre karşılaştırılmasına ilişkin; iki değişkenli grup (cinsiyet ve yaş) için “t-testi”, ikiden fazla olan değişken grupları (bölüm ve sınıf) için ise “One-way ANOVA” analizi yapılmıştır.

Çevrim içi öğrenme deneyimi ölçeğine ilişkin yapı geçerliğini sağlamak için açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ayrıca kullanılan ölçeğin güvenirlik değerlendirmesi için Cronbach Alfa katsayısı kullanılmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Değişken	Grup	Sayı (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	133	61,6
	Kadın	83	38,4
	Toplam	216	100,0

Yaş	18-21	100	46,3
	22-25	114	52,8
	Kayıp veri	2	0,9
	Toplam	216	100.0
Bölüm	Turizm İşletmeciliği (İngilizce)	27	12,5
	Turizm İşletmeciliği (Türkçe)	53	24,5
	Yiyecek ve İçecek İşletmeciliği	78	36,1
	Konaklama İşletmeciliği	28	13
	Seyahat İşletmeciliği	30	13,9
	Toplam	216	100.0
Sınıf	2. Sınıf	33	15,3
	3. Sınıf	79	36,6
	4. Sınıf	80	37
	4+	24	11,1
	Toplam	216	100.0

Tablo 1’de yer alan verilere göre katılımcıların %61,6’sı erkek, %38,4’ü kız öğrencilerden oluşmaktadır. Katılımcıların %46,3’ü 18-21, %52,8’i 22-25 yaş aralığındadır. Ankete katılan öğrencilerin %12,5’i Turizm İşletmeciliği (İngilizce) , %24,5’i Turizm İşletmeciliği (Türkçe), %36,1’i Yiyecek ve İçecek İşletmeciliği, %13’ü Konaklama İşletmeciliği ve %13,9’u Seyahat İşletmeciliği bölümünde öğrenim görmektedir. Katılımcıların %15,3’ü 2.sınıf, %36,6’sı 3.sınıf, %37’si 4.sınıf ve %11,1’i uzatmalı öğrencidir.

Tablo 2. Çevrim içi Öğrenme Deneyimine İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi Tablosu

Faktör ve Faktörlere Ait İfadeler		Faktör Yüklere	Özdeğer	Faktörün Açıklayıcılığı (%)	Güvenilirlik (α)
Teknoloji			6,501	18,752	0,816
Pandemi sürecinde, teknolojik imkânları öğrenim amaçlı kullanmaktan hoşlandım.	0,621				
Pandemi sürecinde internete erişim, öğretmenlerimle iletişimimi kolaylaştırdı.	0,690				
Pandemi sürecinde internete erişimde sorun yaşamadım.	0,750				
Pandemi sürecinde derslerimi öğrenmek için, teknolojiyi kullanmakta sorun yaşamadım.	0,777				
Çevrim içi Eğitim			2,781	16,813	0,857
Pandemi sürecinde derslerimi çevrim içi (online) öğrenmenin, yüz yüze öğrenmekten daha iyi olduğunu düşündüm.	0,858				
Pandemi sürecinde derslerimi çevrim içi öğrenmenin, yüz yüze öğrenmekten daha kolay olduğunu düşündüm.	0,806				
Pandemi sürecinde çevrim içi platformlar, ders içeriği hakkında daha derin bilgi edinmeme yardımcı oldu.	0,698				
Pandemi sürecinde çevrim içi ortam, ders materyallerini öğrenmeme yardımcı oldu.	0,752				
Eğitmen			1,870	15,794	0,827
Pandemi sürecinde öğretmenler, çevrim içi öğrenme ortamını kullanmasını biliyorlardı.	0,752				
Pandemi sürecinde öğretmenler, çevrim içi öğrenmeyi kolaylaştırıyorlardı.	0,694				
Pandemi sürecinde öğretmenler, öğrenciler arasında çevrim içi tartışma ortamı oluşturdular.	0,521				
Pandemi sürecinde, öğretmenlerden sık sık çevrim içi geri bildirimler aldım.	0,738				
Pandemi sürecinde öğretmenler, çevrim içi platformlar aracılığıyla bir şeyler öğretmek için çaba gösterdiler.	0,828				
Covid-19 Etkileri ve Endişe			1,191	13,635	0,846
Pandemi sürecinde kendimi stresli hissettim.	0,724				

Pandemi sürecinde kendimi tehdit altında hissettim.	0,752
Pandemi süreci, dersleri öğrenmemi olumsuz etkiledi.	0,723
Pandemi sürecinde çevrim içi eğitimde, öğretmenlerin notları adaletli bir şekilde vereceğine dair endişelerim oldu.	0,673
Pandemi sürecinde, çevrim içi öğrenmeyi destekleyecek kaynakların eksikliği konusunda endişelendim.	0,785
Pandemi sürecinde, çevrim içi öğrenme konusunda kendimi rahatsız/huzursuz hissettim.	0,820

Notlar: Varimax Rotasyonlu Temel Bileşenler Faktör Analizi
Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme yeterliliği= 0,848. Bartlett's Test of Sphericity: p<000. **Açıklanan toplam varyans: %64,993**

Tablo 2’de, çevrim içi öğrenme deneyimini ölçeğine ilişkin açıklayıcı faktör ve güvenilirlik analizi sonuçları yer almaktadır. Hair ve ark. (2014: 116) göre, 0,50’den az olan faktör yükleri düşük faktör yükleri olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle faktör analizinde 2 ifade, faktör yükleri 0,50’den düşük olduğu için faktör analizinden çıkarılmıştır. Dolayısıyla ilk hali 21 ifadeden oluşan çevrim içi öğrenme deneyimini ölçek ölçek, 4 boyut ve 19 ifadeden oluşmuştur. Ölçekteki 4 boyutun toplam açıklanan varyansın %64,993 olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, ölçek için uygulanan faktör analizinde Bartlett’s testi sonucu, faktör analizinin uygulanabileceğini (p<0,01) ve Kaiser-Meyer-Olkin değeri (0,848) ise örneklem hacminin yeterli düzeyde olduğunu ortaya koymuştur (Pallant, 2010:183). Ayrıca, ölçekte yer alan boyutlara yönelik hesaplanan Cronbach’s Alpha değerlerinin tamamının 0,60 değerinin üzerinde olduğu belirlenmiştir. Bu değerler ölçeğin güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir (Kayış, 2009:405).

Tablo 3. Öğrencilerin Çevrim içi Öğrenme Deneyimlerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boyutlar ve İfadeler	\bar{x}	s.s
Teknoloji	3,22	1,09
Pandemi sürecinde, teknolojik imkânları öğrenim amaçlı kullanmaktan hoşlandım.	3,43	1,31
Pandemi sürecinde internete erişim, öğretmenlerimle iletişimimi kolaylaştırdı.	3,18	1,36
Pandemi sürecinde internete erişimde sorun yaşamadım.	2,90	1,50
Pandemi sürecinde derslerimi öğrenmek için, teknolojiyi kullanmakta sorun yaşamadım.	3,33	1,35
Çevrim içi Öğrenim	2,72	1,18
Pandemi sürecinde derslerimi çevrim içi (online) öğrenmenin, yüz yüze öğrenmekten daha iyi olduğunu düşündüm.	2,45	1,60
Pandemi sürecinde derslerimi çevrim içi öğrenmenin, yüz yüze öğrenmekten daha kolay olduğunu düşündüm.	2,72	1,53
Pandemi sürecinde çevrim içi platformlar, ders içeriği hakkında daha derin bilgi edinmeme yardımcı oldu.	2,86	1,31
Pandemi sürecinde çevrim içi ortam, ders materyallerini öğrenmeme yardımcı oldu.	2,87	1,21
Eğitmen	3,18	0,92
Pandemi sürecinde öğretmenler, çevrim içi öğrenme ortamını kullanmasını biliyorlardı.	3,19	1,18
Pandemi sürecinde öğretmenler, çevrim içi öğrenmeyi kolaylaştırıyorlardı.	3,09	1,21
Pandemi sürecinde öğretmenler, öğrenciler arasında çevrim içi tartışma ortamı oluşturdular.	2,94	1,26
Pandemi sürecinde, öğretmenlerden sık sık çevrim içi geri bildirimler aldım.	3,04	1,23
Pandemi sürecinde öğretmenler, çevrim içi platformlar aracılığıyla bir şeyler öğretmek için çaba gösterdiler.	3,64	1,17
Covid-19 Etkileri ve Endişe	2,89	1,02
Pandemi sürecinde kendimi stresli hissettim.	2,94	1,40
Pandemi sürecinde kendimi tehdit altında hissettim.	2,46	1,43
Pandemi süreci, dersleri öğrenmemi olumsuz etkiledi.	3,15	1,38
Pandemi sürecinde çevrim içi eğitimde, öğretmenlerin notları adaletli bir şekilde vereceğine dair endişelerim oldu.	2,84	1,37
Pandemi sürecinde, çevrim içi öğrenmeyi destekleyecek kaynakların eksikliği konusunda endişelendim.	3,03	1,28
Pandemi sürecinde, çevrim içi öğrenme konusunda kendimi rahatsız/huzursuz hissettim.	2,93	1,37

Tablo 3’te öğrencilerin çevrim içi öğrenme deneyimlerine ilişkin aritmetik ortalamalar incelendiğinde, teknoloji boyutuna ilişkin aritmetik ortalamasının ($\bar{x}=3,22$) olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle

katılımcılar bu boyuta orta düzeyde bir katılım göstermişlerdir. Bu sonuçlara göre turizm fakültesi öğrencileri pandemi sürecinde çevrim içi eğitimde, teknolojik imkânları öğrenim amaçlı kullanmaktan hoşlanmakla birlikte, internete erişim konusunda sorun yaşadıkları görülmektedir. Çevrim içi eğitim boyutuna ilişkin aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}=2,72$)'dir. Diğer bir ifadeyle öğrenciler, çevrim içi (online) öğrenmenin, yüz yüze öğrenmekten daha iyi olduğunu düşünmemektedirler. Eğitimci boyutuna ilişkin aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}=3,18$) olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre öğrenciler, eğitimcilerin pandemi sürecinde çevrim içi platformlar aracılığıyla bir şeyler öğretmek için çaba gösterdiklerini düşünmekle birlikte, eğitimcilerin çevrim içi ortamı kullanmayı bilme, çevrim içi öğrenmeyi kolaylaştırma, çevrim içi tartışma ortamı yaratma konularında iyi olduklarını düşünmemektedirler. Covid-19 etkileri ve endişe boyutuna ilişkin aritmetik ortalama değerinin ($\bar{x}=2,89$) olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre öğrenciler pandemi sürecinde kendilerini fazla stresli ve tehdit altında hissetmemişlerdir. Ayrıca öğrenciler pandemi sürecinin, dersleri öğrenebilme konusunda çok fazla olumsuz bir etki yarattığını düşünmemektedirler. Bununla birlikte öğrencilerin, çevrim içi öğrenmeyi destekleyecek kaynakların eksikliği ve eğitimcilerin notları adaletli bir şekilde vereceğine dair büyük bir endişe duymadıkları da söylenebilir.

Tablo 4. Eğitimcilerin Çevrim içi Öğretme Deneyimlerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boyutlar ve İfadeler	\bar{x}	s.s
Teknoloji	3,70	0,74
Pandemi sürecinde, teknolojik imkanları öğretim amaçlı kullanmaktan hoşlandım.	3,77	1,11
Pandemi sürecinde internete erişim, öğrencilerimle iletişimimi kolaylaştırdı.	3,50	1,09
Pandemi sürecinde derslerimi öğretmek için, teknolojiyi kullanmakta sorun yaşamadım.	3,83	1,09
Çevrim içi Öğretim	2,37	0,92
Pandemi sürecinde derslerimi çevrim içi öğretmenim, yüz yüze öğretmekten daha iyi olduğunu düşündüm.	2,05	1,25
Pandemi sürecinde derslerimi çevrim içi öğretmenim, yüz yüze öğretmekten daha kolay olduğunu düşündüm.	2,16	1,42
Pandemi sürecinde çevrim içi platformlar, ders içeriği hakkında daha derin bilgi vermeme yardımcı oldu.	2,50	1,04
Pandemi sürecinde çevrim içi ortam, ders materyallerini öğretmeme yardımcı oldu.	2,70	1,15
Öğrenci	2,05	0,94
Pandemi sürecinde öğrenciler, çevrim içi öğrenme ortamını anladı ve derse katılım sağladı.	2,16	1,15
Pandemi sürecinde öğrenciler, kendi aralarında çevrim içi tartışmalar gerçekleştirdi.	1,77	1,16
Pandemi sürecinde, öğrencilerden sık sık çevrim içi geri bildirimler aldım.	1,94	0,93
Pandemi sürecinde öğrenciler, çevrim içi platformlar aracılığıyla bir şeyler öğrenmek için çaba gösterdiler.	2,33	1,32
Covid-19 Etkileri ve Endişe	2,63	0,55
Pandemi sürecinde kendimi stresli hissettim.	2,83	1,29
Pandemi sürecinde kendimi tehdit altında hissettim.	2,38	1,03
Pandemi süreci, ders öğretimimi olumsuz etkiledi.	2,77	1,16
Pandemi sürecinde çevrim içi eğitimde, öğrencilerin notlarını adaletli bir şekilde vereceğime dair endişelerim oldu.	3,00	1,45
Pandemi sürecinde, çevrim içi öğretimi destekleyecek kaynakların eksikliği konusunda endişelendim.	2,33	1,28
Pandemi sürecinde, çevrim içi ders verme konusunda kendimi rahatsız/huzursuz hissettim.	2,50	1,04

Tablo 4'te turizm fakültesinde ders veren eğitimcilerin çevrim içi öğretme deneyimlerine ilişkin aritmetik ortalamalar ve standart sapma değerleri yer almaktadır. Tablo 3'teki aritmetik ortalamalar incelendiğinde, teknoloji boyutuna ilişkin aritmetik ortalamasının ($\bar{x}=3,70$) olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre turizm fakültesinde eğitim veren eğitimciler pandemi sürecinde çevrim içi eğitimde, teknolojik imkânları öğretim amaçlı kullanmaktan memnun olduğu görülmektedir. Öğrencilerin aynı boyuta ilişkin verdikleri cevaplar karşılaştırıldığında, eğitimcilerin çevrim içi eğitimde teknolojik imkânları kullanmaktan öğrencilere göre daha çok memnun olduğu söylenebilir. Çevrim içi eğitim boyutuna ilişkin aritmetik ortalama değeri ($\bar{x}=2,37$)'dir. Diğer bir ifadeyle eğitimciler, çevrim içi (online) öğrenmenin, yüz yüze öğrenmekten daha iyi olduğunu düşünmemektedirler. Eğitimcilerin de bu konuda öğrencilerle aynı fikirde olduğu görülmektedir. Tablo 4'te öğrenci boyutuna ilişkin aritmetik ortalama değerinin ($\bar{x}=2,05$) olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre eğitimciler, pandemi sürecinde öğrencilerin çevrim içi derslere ve tartışmalara katılmadıklarını ve çevrim içi

platformlar aracılığıyla bir şeyler öğrenmek için fazla çaba göstermediklerini düşünmektedirler. Covid-19 etkileri ve endişe boyutuna ilişkin aritmetik ortalama değerinin ($\bar{x}=2,63$) olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre öğretmenler pandemi sürecinde kendilerini fazla stresli ve tehdit altında hissetmemişlerdir. Ayrıca öğretmenler pandemi sürecinin, dersleri öğretebilme konusunda çok fazla olumsuz bir etki yarattığını düşünmemektedirler. Bununla birlikte öğretmenlerin, çevrim içi öğretimi destekleyecek kaynakların eksikliği ve notları adaletli bir şekilde vereceklerine dair büyük bir endişe duymadıkları da söylenebilir.

Tablo 5. Öğrencilerin Çevrim içi Öğrenme Deneyimlerine İlişkin Faktörlerin Cinsiyetlerin Göre Karşılaştırılması (t-Test)

Faktör	Değişken	N	\bar{x}	s.s	t-Değeri	p-Değeri
Teknoloji	Kadın	83	2,99	1,06	-2,407	0,017
	Erkek	133	3,36	1,10		
Çevrim içi Öğrenim	Kadın	83	2,56	1,09	-1,560	0,120
	Erkek	133	2,82	1,23		
Eğitmen	Kadın	83	3,11	0,81	-0,810	0,419
	Erkek	133	3,22	0,99		
Covid-19 Etkileri ve Endişe	Kadın	83	2,94	0,97	0,559	0,577
	Erkek	133	3,86	1,06		

Tablo 5’te, öğrencilerin çevrim içi öğrenme deneyimlerine ilişkin faktörlerin, öğrencilerin cinsiyetlerine göre karşılaştırması yer almaktadır. Tablo5’te yer alan bulgulara göre “teknoloji” boyutu, $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu sonuca göre erkek öğrenciler kız öğrencilere göre, pandemi sürecinde çevrim içi eğitimde, teknolojik imkânları öğrenim amaçlı kullanmaktan daha çok memnun olmuşlardır. Diğer boyutlarda, $0,05$ anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 6. Öğrencilerin Çevrim içi Öğrenme Deneyimlerine İlişkin Faktörlerin Yaşlarına Göre Karşılaştırılması (t-Test)

Faktör	Değişken	N	\bar{x}	s.s	t-Değeri	p-Değeri
Teknoloji	18-21	100	3,13	1,01	-1,353	0,178
	22-25	114	3,33	1,14		
Çevrim içi Öğrenim	18-21	100	2,50	1,17	-2,708	0,007
	22-25	114	2,93	1,16		
Eğitmen	18-21	100	3,09	0,90	-1,561	0,120
	22-25	114	3,29	0,92		
Covid-19 Etkileri ve Endişe	Kadın	83	2,89	0,94	0,168	0,867
	Erkek	133	2,87	1,01		

Tablo 6’da, öğrencilerin çevrim içi öğrenme deneyimlerine ilişkin faktörlerin öğrencilerin yaşlarına göre karşılaştırması yer almaktadır. Tablo6’te yer alan bulgulara göre “çevrim içi öğrenim” boyutu, $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde öğrencilerin yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu sonuca göre 22-25 yaş grubundaki öğrenciler 18-21 yaş grubundaki öğrencilere göre, çevrim içi öğrenmenin yüz yüze öğrenmekten daha iyi olduğunu düşünmektedirler. Diğer boyutlarda, $0,05$ anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 7. Öğrencilerin Çevrim içi Öğrenme Deneyimlerine İlişkin Faktörlerin Bölümlerine Göre Karşılaştırılması (ANOVA)

Faktör	Değişkenler	N	(\bar{X})	s.s	F-Değeri	p-Değeri
Teknoloji	Turizm İşl. (İngilizce)	27	3,04	0,71	2,134	0,078
	Turizm İşl. (Türkçe)	53	2,99	0,92		
	Yiyecek ve İçecek İşl.	78	3,19	0,81		
	Konaklama İşl.	28	3,55	0,93		
	Seyahat İşl.	30	3,56			
Çevrim içi Öğrenim	Turizm İşl. (İngilizce)	27	2,68	0,45	2,085	0,084
	Turizm İşl. (Türkçe)	53	2,54	0,40		
	Yiyecek ve İçecek İşl.	78	2,59	0,45		
	Konaklama İşl.	28	3,08	0,41		
	Seyahat İşl.	30	3,11			

Eğitmen	Turizm İşl. (İngilizce)	27	3,20	1,23	1,949	0,103
	Turizm İşl. (Türkçe)	53	3,10	1,18		
	Yiyecek ve İçecek İşl.	78	3,07	1,08		
	Konaklama İşl.	28	3,15	1,10		
	Seyahat İşl.	30	3,60			
Covid-19 Etkileri ve Endişe	Turizm İşl. (İngilizce)	27	2,77	0,83	0,969	0,425
	Turizm İşl. (Türkçe)	53	3,11	0,87		
	Yiyecek ve İçecek İşl.	78	2,89	0,80		
	Konaklama İşl.	28	2,77	0,72		
	Seyahat İşl.	30	2,74	0,92		

Tablo 7’de yer alan bulgulara göre, öğrencilerin çevrim içi öğrenme deneyimlerine ilişkin faktörler ile öğrencilerin okudukları bölümler arasında, 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 8. Öğrencilerin Çevrim içi Öğrenme Deneyimlerine İlişkin Faktörlerin Sınıflarına Göre Karşılaştırılması (ANOVA)

Faktör	Değişkenler	N	(\bar{X})	s.s	F-Değeri	p-Değeri
Teknoloji	2.sınıf	33	3,00	1,14	3,148	0,126
	3.sınıf	79	3,04	1,08		
	4.sınıf	80	3,35	1,00		
	4+	24	3,70	1,22		
Çevrim içi öğrenim	2.sınıf	33	2,59	1,02	3,098	0,128
	3.sınıf	79	2,49	1,16		
	4.sınıf	80	2,86	1,17		
	4+	24	3,23	1,34		
Eğitmen	2.sınıf	33	3,18	1,00	2,827	0,140
	3.sınıf	79	3,03	0,86		
	4.sınıf	80	3,18	0,90		
	4+	24	3,65	1,00		
Covid-19 Etkileri ve Endişe	2.sınıf	33	2,89	0,87	0,134 (Welch)	0,094
	3.sınıf	79	2,95	1,06		
	4.sınıf	80	2,85	0,96		
	4+	24	2,86	1,31		

Tablo 8’de öğrencilerin çevrim içi öğrenme deneyimlerine ilişkin faktörlerin öğrencilerin sınıflarına göre karşılaştırılması yer almaktadır. Yapılan Levene testi sonucunda üç boyuta ait (teknoloji, çevrim içi öğrenme ve eğitmen) grup varyanslarının homojen olduğu ($p>0,05$), covid-19 etkileri ve endişe boyutuna ait varyansın homojen olmadığı ($p<0,05$) görülmüştür. Durmuş vd (2016:133)’ne göre, varyansların homojen olmaması durumunda Anova testinin ön şartı sağlanmamış olur. Bu gibi durumlarda alternatif olarak Welch veya Brown-Forsythe testleri uygulanabilir. İki test arasında ise, Welch testi daha güçlüdür. Bu bağlamda varyansların homojen olmadığı “covid-19 etkileri ve endişe” boyutu için Welch testi yapılmıştır. Tablo 8’de yer alan bulgulara göre, öğrencilerin çevrim içi öğrenme deneyimlerine ilişkin faktörler, öğrencilerin sınıflarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada, COVID-19 pandemi sürecinde, turizm fakültelerinde eğitim alan öğrencilerin ve eğitim veren öğretim elemanlarının, çevrim içi öğrenme ve öğretme deneyimleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm Fakültesinde çevrim içi eğitim alan öğrenciler ve eğitim veren eğitmenler üzerinde bir araştırma gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, turizm fakültesi öğrencileri pandemi sürecinde çevrim içi eğitimde, teknolojik imkânları öğrenim amaçlı kullanmaktan hoşlanmakla birlikte, internete erişim konusunda sorun yaşamışlardır. Literatürde benzer sonuçlara ulaşan çalışmalar bulunmaktadır. Konak (2021) lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrenciler üzerinde yaptığı araştırmada, öğrencilerin büyük çoğunluğunun çevrim içi eğitimde, internete erişimde sorun yaşadıkları tespit etmiştir. Tekdere vd. (2022) de benzer sonuca ulaşmışlardır. Öğrenciler, çevrim içi öğrenmenin, yüz yüze öğrenmekten daha iyi olduğunu düşünmemektedirler. Diğer bir ifadeyle öğrenciler yüz yüze eğitimin daha iyi olduğunu düşünmektedirler.

Acun Köksalanalar ve Esenkal Çözeli (2021) turist rehberliği eğitimi alan öğrenciler üzerinde yaptıkları araştırmada, öğrencilerin uzaktan eğitimle ilgili olumsuz görüş bildirdikleri ortaya çıkmıştır. Aksoy vd (2021) yaptıkları araştırmada, öğrencilerin yüz yüze eğitimin uzaktan eğitime göre daha etkili olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır. Serçemeli ve Kurnaz (2020)'ın lisans düzeyinde muhasebe eğitimi alan öğrenciler üzerinde yaptığı araştırmada, öğrencilerin uzaktan eğitime kıyasla, geleneksel yöntemlerle okula gelerek dersleri almanın daha iyi olacağını düşündükleri ortaya çıkmıştır.

Bu araştırmada öğrenciler, öğretmenlerin pandemi sürecinde çevrim içi platformlar aracılığıyla bir şeyler öğretmek için çaba gösterdiklerini düşünmekle birlikte, öğretmenlerin çevrim içi ortamı kullanmayı bilme, çevrim içi öğrenmeyi kolaylaştırma, çevrim içi tartışma ortamı yaratma konularında iyi olduklarını düşünmedikleri ortaya çıkmıştır.

Araştırmada, öğrencilerin pandemi sürecinde kendilerini fazla stresli ve tehdit altında hissetmedikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğrenciler pandemi sürecinin, dersleri öğrenebilme konusunda çok fazla olumsuz bir etki yarattığını düşünmemektedirler. Bununla birlikte öğrencilerin, çevrim içi öğrenmeyi destekleyecek kaynakların eksikliği ve öğretmenlerin notları adaletli bir şekilde vereceğine dair büyük bir endişe duymadıkları da tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, turizm fakültesinde eğitim veren öğretmenlerin, pandemi sürecinde çevrim içi eğitimde teknolojik imkânları öğretim amaçlı kullanmaktan memnun olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin aynı konuya ilişkin verdikleri cevaplar karşılaştırıldığında, öğretmenlerin çevrim içi eğitimde teknolojik imkânları kullanmaktan öğrencilere göre daha çok memnun olduğu belirlenmiştir. Öğretmenler, çevrim içi öğrenmenin, yüz yüze öğrenmekten daha iyi olduğunu düşünmemektedirler. Öğretmenler ile öğrencilerin bu konuda aynı fikirde olmaları dikkat çekmektedir. Bununla birlikte öğretmenler, pandemi sürecinde öğrencilerin çevrim içi derslere ve tartışmalara katılmadıklarını ve çevrim içi platformlar aracılığıyla bir şeyler öğrenmek için fazla çaba göstermediklerini düşünmektedirler.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, öğretmenler pandemi sürecinde kendilerini fazla stresli ve tehdit altında hissetmemişlerdir. Öğrencilerde de aynı sonuç ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğretmenler pandemi sürecinin, dersleri öğretebilme konusunda çok fazla olumsuz bir etki yarattığını düşünmemektedirler. Bununla birlikte öğretmenlerin, çevrim içi öğretimi destekleyecek kaynakların eksikliği ve notları adaletli bir şekilde vereceklerine dair büyük bir endişe duymadıkları da belirlenmiştir. Bu konu ile ilgili öğrenciler de benzer görüş belirtmişlerdir.

Araştırmada, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre, pandemi sürecinde çevrim içi eğitimde teknolojik imkânları öğrenim amaçlı kullanmaktan daha çok memnun oldukları ortaya çıkmıştır. Bu konuyla ilgili literatürde farklı sonuçlar elde edilmiştir. Uzaktan eğitime yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında, öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik tutumlarının/algılarının/görüşlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermediği (Demir ve Narlıkaya, 2020; Kıralı ve Avcı, 2016; Barış, 2015) ortaya çıkmıştır. 22-25 yaş grubundaki öğrencilerin 18-21 yaş grubundaki öğrencilere göre, çevrim içi öğrenmenin yüz yüze öğrenmekten daha iyi olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir. 22-25 yaş grubundaki öğrenciler daha çok uzatmalı öğrencilerin bulunduğu grupta yer almaktadır. 18-21 yaş grubundaki öğrenciler ise daha çok 1. 2. ve 3. sınıf öğrencilerin bulunduğu grupta yer almaktadır. 22-25 yaş aralığındaki uzatmalı öğrencilerin çoğunun daha az sayıda dersi olduğu ve çalışma hayatında yer aldığı için, çevrim içi öğrenmenin yüz yüze öğrenmekten daha iyi olduğunu düşünmüş olabilirler.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

- Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Turizm fakültesinde eğitim alan öğrenciler pandemi sürecinde çevrim içi eğitimde, teknolojik imkânları öğrenim amaçlı kullanmaktan hoşlanmakla birlikte, internete erişim konusunda sorun yaşamışlardır. Literatürde bu sonucu destekleyen başka sonuçların olduğu da görülmektedir. Dolayısıyla, gelecekte yaşanacak salgın durumlarında tekrar tamamen çevrim içi eğitime geçilmesi durumunda, öğrencilere internete erişim (kota desteği, hızlı internete erişim ağının sağlanması) konusunda destek sağlanmalıdır.
- Bu araştırmada sonucunda öğrencilerin ve öğretmenlerin uzaktan eğitimle kıyaslandığında, yüz yüze eğitimin daha iyi olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır. Literatürde de bu sonucu destekler çalışmaların olduğu görülmektedir. Bu sonuç doğrultusunda, çok zorunlu haller olmadıkça aslında uzaktan eğitimin kullanılmaması gerektiği söylenebilir.

- Bu araştırmada öğrenciler, eğitimcilerin pandemi sürecinde çevrim içi platformlar aracılığıyla bir şeyler öğretmek için çaba gösterdiklerini düşünmekle birlikte, eğitimcilerin çevrim içi ortamı kullanmayı bilme, çevrim içi öğrenmeyi kolaylaştırma, çevrim içi tartışma ortamı yaratma konularında iyi olduklarını düşünmedikleri ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, üniversitede çalışan eğitimcilerle özellikle çevrim içi ortamı daha etkili kullanabilme ve çevrim içi ortamda tartışma ortamı yaratma konularında eğitimler verilmeli veya bu eğitimlere katılmaları teşvik edilmelidir. Böylece gelecekte yaşanabilecek olası uzaktan eğitim verme durumunda, eğitimciler daha hazırlıklı ve donanımlı hale gelebilir.
- Eğitimciler, pandemi sürecinde öğrencilerin çevrim içi derslere ve tartışmalara katılmadıklarını ve çevrim içi platformlar aracılığıyla bir şeyler öğrenmek için fazla çaba göstermediklerini düşünmektedirler. Bu sonuç öğrencilerin eğitimcilerin çevrim içi tartışma ortamı yaratmadığı sonucuyla paralel düşünülebilir. Diğer bir ifadeyle, öğrencilerin çevrim içi tartışma ortamına katılmamalarının nedeni, eğitimcilerin çevrim içi tartışma ortamı yaratamamalarından kaynaklı olabilir. Diğer taraftan eğitimcilerle göre öğrenciler, çevrim içi platformlar aracılığıyla bir şeyler öğrenmek fazla çaba göstermemişlerdir. Bu bağlamda hem eğitimcilerle hem de öğrencilere önemli görevler düşmektedir. Uzaktan eğitim yoluyla verilen eğitimin daha verimli olabilmesi için öğrencilerin derslere düzenli katılmaları, ders dışında araştırma yapmaya devam etmeleri gerekmektedir. Bununla birlikte eğitimcilerle uzaktan eğitimde öğrencilerin derslerde daha aktif olabilmesi için tartışma ortamı yaratmalıdır. Derslerde tartışma ortamına katılan öğrencilere ek puanlar verilerek bu durum teşvik edilebilir.

Kaynakça

- Acun Köksalanlar, A. ve Esenkal Çözeli, F. (2021). İznik Meslek Yüksekokulu turist rehberliği bölümü öğrencilerinin COVID-19 nedeni ile uzaktan yapılan eğitime bakış açıları. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 13(25), 539-550.
- Agyeiwaah, E., Baiden, B. F., Gamor, E. ve Hsu, C. F. (2022). Determining the attributes that influence students' online learning satisfaction during COVID-19 pandemic. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 30, 1-14.
- Aksoy, D. A., Bozkurt, A. ve Kurşun, E. (2021). Yükseköğretim öğrencilerinin koronavirüs (Covid-19) pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik algıları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)*, 5(3), 285-308
- Akyol, C. (2020). Turizm ön lisans öğrencilerinin Covid-19 pandemisi sürecinde gerçekleştirilen uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik görüşleri. *Studies in Educational Research and Development*, 4(2), 65-82.
- Barış, F. M. (2015). Üniversite öğrencilerinin uzaktan öğretime yönelik tutumlarının incelenmesi: Namık Kemal Üniversitesi örneği. *Sakarya University Journal of Education*, 5(2), 36-46.
- Boyras, M. (2021). Koronavirüs (Covid-19) Eğitime hiç mi olumlu katkı sağlamadı? Turizm eğitimi veren kurumların çevrimiçi etkinlik performansı. *AHBVÜ Turizm Fakültesi Dergisi*, 24(1), 20-45.
- Buluk, B. ve Eşitti, B. (2020). Koronavirüs (Covid-19) sürecinde uzaktan eğitimin turizm lisans öğrencileri tarafından değerlendirilmesi. *Journal of Awareness*, 5(3), 285-29.
- Demir, Ö. ve Narlıkaya, Z. (2020). Covid-19 salgını sürecinde muhasebe ve finans derslerini alan öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin tutumlarının araştırılması. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(60), 2894-2904.
- Durmuş, B., Yurtkoru, E. S. ve Çinko, M. (2016). *Sosyal Bilimlerde Spss'le Veri Analizi*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Fidan, M. (2016). Uzaktan eğitim öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik tutumları ve epistemolojik inançları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3), 536-550.
- Ginaya, G., Somawati, P. N. ve Bagus Mataram, A. G. I. (2021). Implementation of e-learning for ESP in tourism during the Covid-19 pandemic. *Journal of Language Teaching and Research*, 12(4), 572-578.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Felsefe-Yöntem ve Analiz*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. ve Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis*. (7th Ed) Essex: Pearson.
- Heng, K. ve Sol, K. (2020). Online learning during COVID-19: Key challenges and suggestions to enhance effectiveness. *Cambodiane Education Forum*, 8, 1-15.
- Ieng Lei, S ve ve Ian So, S. A. (2021) Online teaching and learning experiences during the COVID-19 pandemic-A comparison of teacher and student perceptions. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 33(3), 148-162.
- Kayış, A. (2009). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri İçinde: Güvenirlilik Analizi* (Ed. Kayalıcı, Ş.) Ankara: Asil Yayın Dağıtım. 4. Baskı.
- Kıralı, N. F. ve Alcı, B. (2016). Üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitim algısına ilişkin görüşleri. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 30, 55-83.
- Konak, S. (2021). Lisans öğrencilerinin çevrim içi öğrenmeye hazır bulunuşluk düzeyi ve demografik özellikleri arasındaki ilişki: ESOĞÜ Turizm Fakültesi örneği. *Journal of Hospitality and Tourism Issues*, 3(1), 55-67.
- Konak, S. (2021). Turizm eğitimi alan lisans öğrencilerinin covid-19 ortasında çevrimiçi öğrenmeye bakış açıları: EGOSÜ Turizm Fakültesi örneği. *Journal of Gastronomy, Hospitality, and Travel*, 4(2), 134-139.
- Nutsugbodo, Y. R., Mensah, C., Amisshah, F. U. ve Baah, G. N. (2022): COVID-19, parental job losses, online learning anxiety, and social support of hospitality and tourism-students. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, <https://doi.org/10.1080/10963758.2022.2056468>.
- Pallant, J. (2010). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using the SPSS program*. 4th Edition, Allen & Unwin, Berkshire.
- Seo, S. ve Jeong Kim, H. (2021). How COVID-19 Influences hospitality and tourism education: challenges, opportunities, and new directions. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 33(3), 147-147.
- Serçemeli, M. ve Kurnaz, E. (2020). Covid-19 pandemi döneminde öğrencilerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 40-53.
- Tekdere, H., Şahin, S., ve Göker, H. (2022). Covid-19 sürecinde yükseköğretimde çevrim içi uzaktan eğitim öğrenci deneyimlerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(1), 123-166.
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2016). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS İle Veri Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Zhong, S. Y., Busser, J., Shapoval, V. ve Murphy, K. (2021). Hospitality and tourism student engagement and hope during the COVID-19 pandemic. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 33(3), 194–206.